

Aan de minister van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

drs. K.H. Ollongren

Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving (OFL)

Rijnstraat 8
Den Haag
Postbus 20901
2500 EX Den Haag
www.overlegorgaanfysiekeleefomgeving.nl

Contactpersoon

F.C.J. Wolf
secretaris

M +31(0)6-11254139

Bijlagen

Jaarrapport Participatie in Aardgasvrije Wijken 2019-
maart 2020
Plan van Aanpak Participatie in Aardgasvrije Wijken
2020-2021

Datum 11 september 2020
Betreft Participatie in Aardgasvrije Wijken –
bevindingen van het OFL

Geachte mevrouw Ollongren,

Eind 2018 verzocht¹ uw ministerie het Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving (OFL) een bijdrage te leveren aan het Programma Aardgasvrij Wijken (PAW) door te onderzoeken en advies uit te brengen over welk type participatie in welke omstandigheden het meest effectief is in het aardgasvrij maken van wijken.

Met deze brief informeer ik u over mijn belangrijkste bevindingen tot nu toe en bijbehorende adviezen. Ik sluit af met mijn geplande vervolgstappen. De onderliggende rapporten zijn toegevoegd als bijlage.

Rol OFL en samenwerking met PAW

Het OFL zet zich in voor samenwerking en dialoog tussen de Rijksoverheid en de samenleving. Als onafhankelijk platform brengt het OFL burgers, maatschappelijke organisaties, het bedrijfsleven en overheid bijeen om mee te denken over en te werken aan oplossingen voor complexe vraagstukken rond de inrichting van de fysieke leefomgeving.

Binnen de context van het PAW organiseert het OFL een gezamenlijk actie-onderzoek met Rijk en stakeholders, waarin samen onderzocht wordt in welke omstandigheden, welk type participatie het meest effectief is. Daarbij neemt het OFL het perspectief van burgers als uitgangspunt. Het OFL brengt eigen inzichten in en reflecteert op de uitkomsten.

Doorwerking signalen

Het OFL is positief over de samenwerking met het PAW. Het PAW maakt werk van de door ons afgegeven signalen en adviezen. Zo is expliciet aandacht gevraagd voor participatie in de tweede uitvaag aan gemeenten voor het aandragen van proeftuinen, de verwachting is dat dit een positief effect heeft op de kwaliteit van de participatie. Zo wordt het geleerde direct in de praktijk gebracht. Bovendien stelt het PAW zich nieuwsgierig en constructief op en laat proactief weten wat er met de adviezen gebeurt. En stelt waar nodig de aanpak bij. Leren door te doen, staat daarbij centraal. Met het

¹ Brief met uw kenmerk 2018-0000924967

Datum

11 september 2020

adaptieve karakter worden nieuwe inzichten van binnen en buiten snel in de praktijk gebracht. Dat is lovenswaardig. Zo wordt sneller inzichtelijk welke vormen van participatie het beste bijdragen aan de opschaling van aardgasvrije wijken.

Samenhang tussen participatieprocessen in de energietransitie

De uitvoering van het klimaatakkoord is volop in gang. Voorbeelden daarvan zijn de Regionale Energie Strategieën (RES), de Transitievisies Warmte (TVW), proeftuinen in het PAW en de eerste wijkuitvoeringsplannen (WUP). Bovendien werkt de minister van Economische Zaken en Klimaat aan het wetsvoorstel warmtewet 2. Voor bewoners is het vaak onduidelijk hoe deze verschillende trajecten met elkaar samenhangen. Bovendien zijn er veel vragen over hoe bewoners kunnen participeren in deze processen. Zo zijn er in relatie tot het wetsvoorstel warmtewet 2 vragen over participatiemogelijkheden bij het vaststellen van de warmtekavels en het aanwijzen van een warmtebedrijf door burgemeester en wethouders.

Het Kabinet beseft² dat het Klimaatakkoord een grote hoeveelheid maatregelen over alle sectoren en thema's bevat. Bovendien, schrijft de minister van Economische Zaken en Klimaat, is er op verschillende punten *behoefte aan regie vanuit het kabinet op basis waarvan burgers en bedrijven de transitie in de praktijk vorm kunnen geven.*

Integrale benadering van participatie ontbreekt

Het OFL signaleert dat verschillende trajecten in de energietransitie geen integrale benadering van participatie hebben. Door het ontbreken van samenhang kan het ene traject de participatiemogelijkheden in een ander traject onbedoeld beïnvloeden. Daardoor zou de indruk kunnen ontstaan dat er schijnparticipatie plaatsvindt. Participatie wordt als belangrijk element gezien in het klimaatakkoord, en PAW zet daar actief op in. Daarmee zoekt PAW aansluiting op de belevingswereld van bewoners. Dat is van belang om benodigde investeringen achter de voordeur mogelijk te maken. Het OFL adviseert om de verschillende participatietrajecten in de energietransitie nauwer op elkaar af te stemmen en te laten aansluiten. Een mogelijke vorm hiervoor is het bij elkaar brengen van alle participatietrajecten vanuit het perspectief van de burger in een *userjourney*. Het afstemmen van de verschillende participatietrajecten vraagt nauwe samenwerking tussen het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

Heldere communicatie over samenhang

Het OFL adviseert bovendien het PAW om gemeenten te ondersteunen in het afgeven van een heldere, transparante en eenduidige boodschap over de samenhang tussen de verschillende overheidstrajecten, en over de manieren waarop burgers hierin kunnen

² Kamerstuk 32813, nr. 483 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen. (2020, 27 maart). Geraadpleegd van <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32813-483.html>.

Datum

11 september 2020

participeren. Helderheid hierover maakt het voor burgers mogelijk om effectief en efficiënt bij te dragen aan de energietransitie.

Lokaal eigendom bij het aardgasvrij maken van wijken

In het Klimaatakkoord is een gelijkwaardige samenwerking in de ontwikkeling, bouw en exploitatie van hernieuwbare energie op land (zoals zonne- en windenergie) afgesproken. Dit is vertaald in een streven naar 50% lokaal eigendom. Het Klimaatakkoord onderschrijft daarmee het belang van gelijkwaardige samenwerking om dit type projecten te laten slagen. Voor het aardgasvrij maken van wijken zijn dergelijke afspraken niet gemaakt. Wel ziet het OFL in het land verschillende lokale initiatieven om de warmtetransitie in lokaal eigendom vorm te geven. Op verschillende plekken zien initiatieven potentie voor het vergroten van het draagvlak of het verbinden met andere opgaven in de wijk.

Het OFL adviseert PAW om te onderzoeken op welke manier er afspraken kunnen worden gemaakt over het lokale eigendom van de (warmte)infrastructuur bij het aardgasvrij maken van wijken, in verbinding met het wetstraject Warmtewet 2 van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Dit kan de betrokkenheid, verantwoordelijkheid en draagvlak onder bewoners vergroten. Het OFL ziet hierin een rol voor PAW, omdat in verschillende proeftuinen geleerd wordt over de samenwerking met lokale initiatieven (zoals energie coöperaties). Daarnaast raakt deze vorm van participatie direct aan technische, financiële, juridische en organisatorische kaders.

Ten tweede adviseert het OFL aan PAW om 'lokaal eigendom' als trede toe te voegen op de participatieladder³ voor aardgasvrije wijken, zodat deze mogelijkheid in overweging genomen kan worden bij het opstellen van participatieplannen. Het OFL geeft daarbij aan dat dit advies geen oordeel is over de keuze voor een positie op de participatieladder. Het is afhankelijk van de situatie welke trede het beste past.

OFL vervolgstappen voor Participatie in Aardgasvrije Wijken

In de periode 2020-2021 zet het OFL in op vier sporen:

1. De *nieuwe kijk op participatie*³ zal aangescherpt worden en vertaald worden naar een praktisch toepasbaar instrument dat helpt in de keuze welke participatievorm past in een specifieke situatie.
2. Er wordt onderzocht of en hoe *sociale structuren* kunnen bijdragen aan het aardgasvrij maken van wijken. Hierbij wordt uitgegaan van de strategie dat bewustwording en initiatief zich verspreid onder bewoners via sociale structuren.
3. Het OFL blijft *nieuwe inzichten signaleren* en *uitwerken* op basis van de open onderzoeksvormen en input vanuit het speelveld.

³ We verwijzen hierbij naar de participatieladder in de handreiking participatie van het PAW. De aanpassingen in de participatieladder zijn toegelicht in het Jaarrapport in de bijlage, paragraaf 2.3 .

Datum

11 september 2020

4. Het OFL *betreft het speelveld* om nieuwe inzichten op te doen, kennis en inzichten te delen en signalen, adviezen en onderzoeksresultaten te toetsen. Het OFL bewaakt hier een balans tussen geluiden van bewoners, maatschappelijk initiatiefnemers, overheden, wetenschap en systeempartijen.

Tot slot

Ik ben positief over de samenwerking met PAW, en hoe adviezen en signalen van het OFL tot nu toe zijn opgepakt. Het PAW laat daarmee zien dat het een open, lerend programma is.

Participatie is essentieel om de energietransitie, met doelstellingen in 2030 en 2050, te realiseren. Ik ben daarom van mening dat er blijvend aandacht voor participatie moet zijn. Alleen over langere tijd kan participatie een bijdrage te leveren aan het vergroten van de effectiviteit van de energietransitie.

In de periode 2020-2021 zal het OFL met bovengenoemde vervolgstappen een bijdrage leveren aan deze maatschappelijke opgave. Het OFL blijft daarbij het perspectief van bewoners inbrengen.

Graag verneem ik binnen enkele weken uw reactie op de signalen en adviezen in deze brief.

Het is mijn intentie om deze brief en bijbehorende rapporten via de OFL-website openbaar te maken.

Hoogachtend,

Marleen Stikker
Voorzitter OFL

